

Сергій Самухов
(спеціальність «Педагогіка вищої школи», магістр
І.В.Стражнікова
(Наук. керівн. - д.пед.н., доц.)

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ

Однією з важливих умов формування розумової самостійності майбутніх викладачів є організація самостійної роботи у процесі навчання. Самостійна робота виразно і ефективно проявляється в усіх формах навчання: лекціях, практичних і лабораторних заняттях, при виконанні домашніх завдань, написанні курсових і кваліфікаційних робіт.

Розвиток самостійності студентів вимагає постійного вдосконалення методів і підходів до організації навчання. У зв'язку з цим використання в процесі навчання різних педагогічних інновацій не тільки оптимізує весь навчальний процес, але й позитивно впливає на розвиток самостійності студентів.

Сучасні та добре себе зарекомендовані педагогічні підходи та теорії організації самостійної роботи студента поступово впроваджуються у процес навчання. Однак, цей процес протікає дуже повільно і пов'язаний з безліччю труднощів.

Студенти і викладачі звикли працювати за традиційною системою навчання і неохоче йдуть на введення нових форм і технологій навчання. У реальному досвіді організації аудиторної самостійної роботи у вищому навчальному закладі не спостерігається достатньої якості навчання. Викладач дає знання в готовому вигляді, аудиторна самостійна робота носить на заняттях репродуктивний характер, традиційні форми її організації - завдання, вправи, робота з підручником, конспектування, не вимагають від студента високої розумової і творчої напруги.

У зв'язку з цим, освітні технології організації самостійної аудиторної роботи, які передбачають, перш за все, активну участь студента в процесі навчання, рівноправні суб'єкт-суб'єктні відносини між студентом і викладачем,

використання в процесі навчання нових інформаційних освітніх технологій, різних режимів спілкування і форм контролю набувають великого значення.

Під розвитком того, хто навчається в широкому сенсі слова розуміються психічні і фізичні зміни людини, перехід в будь-яких його властивостях від простого до складного, від нижчих форм до більш високих. З розумовими здібностями, на думку І. Е. Унт, тісно пов'язана здатність студентів самостійно засвоювати знання, що припускає наявність у них відповідних інтелектуальних умінь [1, 97].

За думку цілого ряду дослідників даної проблематики (І. Е. Унт, І. А. Архипова, С. Ф. Шатилов, Г. М. Бурденюк, Н. Ф. Коряковцева, П. І. Підкасистий, Т. І. Шамова), формування та розвиток якостей розумової самостійності нерозривно пов'язані зі збільшенням обсягу та покращенням якості аудиторної самостійної роботи в процесі навчання.

Розумова самостійність визначається рівнем сформованості таких інтелектуальних умінь: уміння бачити проблему, переформулювати її своєю мовою, передбачати можливий результат, критично ставитися до змісту навчального завдання, ставити питання і т.д. [2, 52].

У загальній формі розумова самостійність визначається як важлива якість особистості, що лежить в основі творчої спрямованості людини, продуктивності її діяльності. Розумова самостійність виявляється в здатності студента ставити перед собою цілі діяльності, визначати для себе її задачі, відбирати засоби та способи їх розв'язання. Самостійність виявляється також і в здатності людини планувати, організовувати, регулювати свою діяльність та в добре розвинутих діях самоконтролю і самооцінки.

Автор, узагальнюючи свої міркування, підкреслює, що розумова самостійність — це здатність особистості здійснювати самоуправління своєю діяльністю. Вчені виділяють різні рівні розумової самостійності. Так, за складністю навчальних задач, що розв'язують студенти, можна розрізнити три рівні. Перший рівень розвитку самостійності характеризується тим, що студенти вміють розв'язувати типові задачі, тобто, такі, що потребують

простого відтворення засвоєних на заняттях способів використання знань. Другий рівень означає, що студенти виявляють здатність самостійно розв'язувати нестандартні задачі, вдаватися до самостійних пошуків способів, дій, операцій, що потребують встановлення міжтематичних зв'язків, узагальнення, класифікації, доведення. Третій, найбільш високий рівень самостійності, виявляється у здатності студентів розв'язувати творчі задачі. Студенти, які досягають цього рівня, у творчих пошуках вдаються до перенесення знань, умінь та навичок.

Виділені рівні дають можливість викладачеві оцінити розвиток в студентів розумової самостійності, але не показують умови переходу від нижчого до вищого рівня самостійності. Водночас у процесі формування розумової самостійності повинні враховуватися два рівні розвитку: актуальний і перспективний. Навчання має орієнтуватися на потенційні можливості людини, на «зону найближчого розвитку» (Л.С. Виготський). Для того, щоб пояснити механізм підвищення рівня розумової самостійності, необхідно чітко уявити сам процес розвитку цього феномену. Розвиток самостійності являє собою перехід студента від діяльності під контролем викладача до такої діяльності, коли студент починає діяти під власним контролем.

Самостійна робота є похідною від правильно організованої учбової діяльності студентів на заняттях. Це специфічний вид навчальної діяльності студентів - вища форма учбової діяльності, форма самоосвіти, що пов'язана з його роботою в аудиторії. Це форма роботи за індивідуальними планами, що доповнюють, а тому розширюють та поглиблюють знання, отримані студентом на заняттях. В діяльнісному визначенні самостійна робота — це організована самим студентом під впливом його пізнавальних мотивів в раціональний час, в умовах самоконтролю, опосередкованого впливу та роботи викладача під час занять.

Таким чином, розумова самостійність — це здатність особистості здійснювати самоуправління своєю діяльністю. В цілому самостійна робота студентів ґрунтується на правильній з погляду учбової діяльності організації

його аудиторної діяльності. Зокрема, це відноситься до зв'язку і переходу від зовнішнього контролю викладача до самоконтролю студента, і від зовнішньої оцінки до формування його самооцінки, що в свою чергу припускає вдосконалення контролю і оцінювання самим викладачем. Тому позитивна відповідь на питання про те, чи може у студента формуватися здатність справжньої самостійності роботи, залежить від сумісних дій викладача і студентів, усвідомлення особливостей цієї роботи як специфічної форми діяльності, що пред'являє до її суб'єкта особливі вимоги і дає йому інтелектуальне задоволення.

Отже, систематична самостійна робота у процесі організації навчальних занять у ВНЗ є однією з важливих умов формування розумової самостійності майбутніх викладачів.

Список використаних джерел

1. Унт Е. І. Індивідуалізація та диференціація освіти / Е.І.Унт. - М.: Педагогіка, 1980. - 128с.
2. Якунін В. А. Педагогічна психологія: навч. посіб. / В.А.Якунін. - СПб.: Изд-во Михайлова В. А.: Изд-во «Поліус», 1998. - 639 с.